

«ΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ ΚΑΙ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΙΣ ΑΥΤΑΣ, ΕΙΔΙΚΩΤΕΡΟΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ»*

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΧΟΛΕΒΑ

Καθηγητοῦ καὶ Κοσμήτορος τῆς Α.Β.Σ.Π.

Ι. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, τόσοι οἱ εἰς τὴν Μητέρα Πατρίδα, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν διαβιῶντες, ἔχομεν ὡς ἐπιστήμονες βαρυτάτην κληρονομίαν. Διότι εἰς τὴν γωνίαν ταύτην τῆς γῆς ἐρρίφθη ὁ σπόρος καὶ ἐβλάστησεν ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ἡ ἐπιστήμη καθ' ὅλου καὶ οἱ βασικώτεροι τομεῖς αὐτῆς. Διότι ἐπιστήμη, πᾶσα ἐπιστήμη εἶναι, ὡς πάντες γνωρίζομεν, εἰς τὴν οὐσίαν «ἔρευνα». Αὐτὴ, ἡ ἀνησυχία, ἡ ἀναζήτησις, ἡ διάθεσις χρόνου, μέσων καὶ γνώσεων πρὸς διεΐσδυσιν εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν ἰδεῶν, τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν πραγμάτων, ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία, ἡ γενεσιουργὸς αἰτία τῆς ἐπιστήμης καὶ παραμένει πάντοτε τὸ βάθρον, τὸ περιεχόμενον, τὸ ὄργανον καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἐπιστήμης.

Ὡς ἔγραφεν ὁ Κων. Μέρμηγκας, ὅστις ἠσχολήθη μὲ τὴν γένεσιν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἐπιστημῶν : «Διὰ πρώτην φοράν ἐν Ἑλλάδι ἀνέτειλεν ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ τὸ φῶς τῆς ἀληθοῦς, ἀνιδιοτελοῦς καὶ ἀτέρμονος ἐρένης, τῆς κατευθυνομένης εἰς ἐξιχνίασιν τοῦ ἐσχάτου λόγου ἰδεῶν καὶ πραγμάτων. Ὑπῆρξεν δ' ἡ ἐκζήτησις ἐκεῖνη τῆς ἐνδομύχου ὑποστάσεως τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν προβλημάτων, τόσοι πολυειδῆς, ὥστε νὰ θεωρῆται καὶ τώρα ἀκόμη ὑποδειγματικὴ».

Αἱ ἐπιστήμαι τοῦ «πραγματικοῦ», ἥτοι, τόσοι αἱ φυσικαί, φυσιολογικαὶ καὶ βιολογικαὶ ἐπιστήμαι, ὅσον καὶ αἱ ἱστορικαί, πολιτιστικαὶ ἢ κοινωνικαί, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπιστήμαι τοῦ «τυπικοῦ» (μαθηματικαί), ἐδῶ, ὡς γίνεται γενικῶς δεκτόν, ἔχουν τὴν ρίζαν τῶν.

Δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας τοὺς διακονοῦντας εἰς τομεῖς τῶν κοινωνικῶν λεγομένων ἐπιστημῶν, ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν ὅτι, εἰς τὴν προγονικὴν κληρονομίαν εὐρίσκονται τὰ θεμέλια αὐτῶν.

Ποῖος δύναται νὰ παρίδη ὅτι ἡ ἐπιστήμη τῆς Ἱστορίας εὗρεν εἰς τὸν Ἡρόδοτον τὸν πιστὸν θεράποντα καὶ εἰς τὸν Θουκυδίδη τὸ πρότυπον τῆς ἀντικειμενικότητος, τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ὀρθῆς κρίσεως;

Ποῖος δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ ὅτι εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἀνευρίσκονται

* Εισήγησις γενομένη τὴν 24.8.1973 εἰς τὸ Α' Παγκόσμιον Συνέδριον Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων Ἐξωτερικοῦ.

τὰ θεμέλια τῆς Ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου; Ἡ Νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, ἢ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος γενομένη κωδικοποίησις τῶν Ἀθηναϊκῶν Νόμων καὶ ἡ ἔκθεσις τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Νομολογίας εἶναι ἱκανὰ τεκμήρια περὶ αὐτοῦ.

Τὸ αὐτὸ δὲν ἰσχύει καὶ διὰ τὴν Πολιτικὴν Ἐπιστήμην; Εἰς τὸ γνωμικὸν τοῦ Σόλωνος «ἄριστα αἰ πόλεις οἰκοῦντο, ἐὰν οἱ μὲν πολῖται τοῖς ἄρχουσι πείθωνται, οἱ δὲ ἄρχοντες τοῖς Νόμοις» περικλείεται οὐσιώδης κανὼν τῆς Πολιτικῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς ὀργανώσεως τῶν πολιτειῶν. Ἡ δὲ προγονικὴ προσφορὰ πρὸς αὐτὴν εἶναι πλουσιωτάτη. Οἱ Πυθαγόρειοι ἡσυχολήθησαν μὲ προβλήματα πολιτικῆς σκέψεως. Ὁ Σωκράτης ἐξήτασε τὰς σχέσεις μεταξὺ ἀτόμου καὶ πολιτείας. Κατὰ τὸν Popper, εἰς τὴν θεωρίαν τῶν «ιδεῶν» τοῦ Πλάτωνος διακρίνονται στοιχεῖα θεμελιώσεως τῆς Πολιτικῆς Ἐπιστήμης. Καὶ ἡ θεμελιώσις ὀλοκληροῦται μὲ τὴν τεραστίαν συμβολὴν τοῦ Σταγειρίτου (Ἀριστοτέλους) ὅστις σὺν τοῖς ἄλλοις προέβη εἰς ἀναλυτικὴν κριτικὴν ἐξέτασιν τῶν μορφῶν Πολιτευμάτων.

Ἐδῶ ἀνευρίσκονται αἱ ρίζαι καὶ τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης. Ὁ Πλάτων ἐπίστευεν εἰς τὸν καταμερισμὸν τῶν ἔργων ἐντὸς τῆς κοινωνίας (ἐξωτερικὸς καταμερισμός). Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης κατέτασσε τὴν οἰκονομικὴν εἰς τὰς «ἐντιμοτάτας τῶν δυνάμεων», τοποθετῶν ταύτην εἰς τὰ Ἠθικὰ Νικομάχεια, εἰς τὴν αὐτὴν μοῖραν μὲ τὴν Στρατηγικὴν καὶ τὴν Ρητορείαν, ἐνῶ εἰς τὰ «Πολιτικά» τοῦ τὴν χαρακτηρίζει ὡς «ἀναγκαίαν καὶ ἐπαινομένην», ἐν συνδυασμῷ πάντοτε πρὸς τὴν Ἠθικὴν καὶ τὴν Πολιτικὴν. Σημαντικά, ἐξ ἄλλου, ὑπῆρξαν τὰ στοιχεῖα Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης τὰ περιλαμβανόμενα εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ξενοφῶντος «Πόροι ἢ περὶ προσόδων» καὶ «Οἰκονομικὸς λόγος».

Ἄλλὰ καὶ ἡ κατ' ἐξοχὴν —πλὴν ἀμφιλεγόμενη— κοινωνικὴ ἐπιστήμη, ἡ Κοινωνιολογία ἐδῶ τὸ πρῶτον ἐβλάστησεν. Ὡς πρῶτος κοινωνιολόγος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ Ἡράκλειτος, ὅστις εἶχε συνειδητοποιήσει τὸν ἀνταγωνισμὸν καὶ τὴν πάλην ἐντὸς τῆς κοινωνίας. Ἠκολούθησαν, ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ὁ Δημόκριτος, ὁ Πρωταγόρας, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης. Κατὰ τὴν ἄποψιν ἐνὸς τῶν πατέρων τῆς ἀμερικανικῆς Κοινωνιολογίας (τοῦ Fr. H. Giddings) ἡ «Πολιτεία» τοῦ Ἀριστοτέλους εἶναι τὸ σπουδαιότερον περὶ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας ἔργον. Γενικῶς δὲ γίνεται δεκτὸν ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ὑπῆρξε πρόδρομος καὶ θεμελιωτὴς τῆς Ἐμπειρικῆς Κοινωνιολογίας.

Ἄλλὰ καὶ τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς Παιδαγωγικῆς ὑπῆρξεν ὁμοίως θεμελιωτὴς ὁ Σταγειρίτης.

Τοιαύτη εἰς ἀδράς γραμμὰς ὑπῆρξεν ἡ προγονικὴ προσφορὰ εἰς τὴν θεμελιώσιν τῶν Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν.

* *

Ὡς πρὸς τό, ποῖαι ἐπὶ μέρους ἐπιστήμαι δεόν νὰ περιληφθοῦν εἰς τὰς κοινωνικὰς τοιαύτας σήμερον, διετυπώθησαν διάφοροι ἀπόψεις. Γενικῶς πιστεύεται ὅτι εἰς αὐτὰς δεόν νὰ κατατάσσονται ὅλαι ἐκεῖναι, αἵτινες ἔχουν ὡς ἀντικείμενον ἐρεύνης τὸν ἄνθρωπον, ὡς κοινωνικὸν ὄν καὶ τὸ θεσμικὸν καὶ ὄργα-

νωτικὸν πλαίσιον τῆς ἀνθρωπίνης συμβιώσεως εἰς κοινωνίας καὶ κοινότητας. Ὅπωςδήποτε, ὑφίσταται δυνατότης περιορισμένης ἀφ' ἑνὸς καὶ εὐρείας ἔως εὐρυτάτης θεωρήσεως τῆς ἐκτάσεως τῶν Κ.Ε. ἀφ' ἑτέρου. Κατὰ τὰς ἡμέρας μας κρατεῖ μᾶλλον ἢ δευτέρα ἄποψις. Οὕτως, εἰς τὰς Κ.Ε. ἐντάσσονται: Ἡ Ἱστορία, ἡ Πολιτικὴ Ἐπιστήμη, ἡ Οἰκονομικὴ, ἡ Ἐπιστήμη τοῦ Δικαίου, ἡ Κοινωνιολογία, ἡ Ψυχολογία, ἡ Παιδαγωγικὴ, ἡ Ἐθνολογία, ἡ Θρησκευολογία, ἡ Ἐθνογραφία, ἡ Γλωσσολογία, ἡ Ἀνθρωπογεωγραφία, ἡ Ἀνθρωπολογία, ἡ Λαογραφία, πρὸς δὲ καὶ ἡ Στατιστικὴ, ἡ Δημογραφία καὶ ἡ Δημοσιολογία.

II. Ἐὰν ἐπεχειρεῖτο μία σύντομος ἀναφορὰ εἰς τὰς συγχρόνους τάσεις αἱ ὁποῖαι ἐκδηλοῦνται εἰς τὸν χώρον τῶν Κ.Ε., θὰ ἠδυνάμεθα νὰ συνοψίσωμεν αὐτάς εἰς τὰ ἑξῆς :

1. Διεύρυνσις τοῦ πεδίου τῶν Κ.Ε. αἵτινες τείνουν νὰ περιλάβουν τὸ σύνολον τῶν λεγομένων πνευματικῶν, ἱστορικῶν, ἢ πολιτιστικῶν ἐπιστημῶν.
2. Σημαντικὴ ἀνάπτυξις τῶν κυριωτέρων ἐπὶ μέρους τομέων τῶν Κ.Ε. καὶ διαμόρφωσις ἐξειδικευμένων κλάδων ἐν τῷ πλαισίῳ αὐτῶν (Ἱστορίας, Δικαίου, Οἰκονομικῆς, Πολιτικῆς, Κοινωνιολογίας).
3. Ἐφαρμογὴ τοῦ πειράματος εἰς τινὰς τομεῖς τῶν Κ.Ε.
4. Αὐξουσα σημασία τῆς Ἱστορίας ὡς βάσεως δι' ἐκάστην τῶν Κ.Ε. καὶ εὐρεῖα ἐφαρμογὴ τῆς ἱστορικῆς μεθόδου.
5. Εὐρυτάτη χρῆσις τῆς στατιστικῆς μεθόδου καὶ ἀναλύσεως διὰ τὰς ποσοτικὰς ἐκτιμήσεις εἰς τὸν χώρον τῶν Κ.Ε.
6. Ἀναγνώρισις τῆς Κοινωνιολογίας ὡς αὐτοτελοῦς ἐπιστημονικοῦ κλάδου, διαμόρφωσις ἐν τῷ πλαισίῳ αὐτῆς πολλῶν ἐπὶ μέρους τομέων (Μικροκοινωνιολογία-Μακροκοινωνιολογία, Οἰκονομικὴ, Βιομηχανικὴ, Ἀγροτικὴ Κοινωνιολογία κ.ἄ.), χρῆσις νέων μεθόδων ὡς ἡ Κοινωνιομετρία (ὅπου αἱ μετρήσεις καὶ αἱ συγκρίσεις εἶναι δυναταὶ) καὶ διάδοσις τῆς διδασκαλίας αὐτῆς εἰς τὴν Ἀνωτάτην Ἐκπαίδευσιν.
7. Ἐπικράτησις τῆς διακρίσεως τῆς Οἰκονομικῆς εἰς Μακροοικονομικὴν καὶ Μικροοικονομικὴν, δημιουργία πολλῶν ἐπὶ μέρους κλάδων ἐντὸς αὐτῆς, ἐφαρμογὴ μαθηματικῶν, στατιστικῶν καὶ οἰκονομετρικῶν τεχνικῶν καὶ ὑποδειγμάτων (Models, μοντέλων) ἐν τῷ πλαισίῳ αὐτῆς καὶ πρόκλησις ἐντόνου ἀντιθέσεως, μεταξύ, ἀφ' ἑνὸς τῶν ὑπερμάχων τῆς πλήρους μαθηματικοποιήσεως τῆς Ο.Ε. καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν ὀπαδῶν τῆς διατηρήσεως τοῦ κατ' ἐξοχὴν κοινωνικοῦ χαρακτήρος αὐτῆς.
8. Ἀπόδοσις ἠϋξημένης σημασίας εἰς τὰς Πολιτικὰς Ἐπιστήμας λόγω σοβαρᾶς ἐπεκτάσεως τοῦ ρόλου τοῦ κράτους, γενικῶς.
9. Εἰς τὸ πεδίον τῆς Ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου, τάσις πρὸς συγκριτικὴν μελέτην τῶν καθ' ἕκαστα θετῶν Δικαίων, ὡς καὶ πρὸς μελέτην τῶν νέων διεθνῶν θεσμῶν.
10. Τάσις ἐνοποιήσεως καὶ διεθνοποιήσεως τῶν θεσμῶν, ἥτις προέκυψεν ἐκ τῆς δημιουργίας διακρατικῶν οἰκονομικοπολιτικῶν συνασπισμῶν, ἐκ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς διεθνοῦς οἰκονομικῆς συνεργασίας καὶ τῆς ἐπικρατήσεως πνεύματος γενικωτέρας μεταξύ τῶν λαῶν ἐπικοινωνίας.

11. Ἀνάπτυξις νέων ἐπὶ μέρους τομέων τῶν Κ.Ε., ὡς ἡ Ἔθνολογία, ἡ Ἐθνογραφία, ἡ Ἀνθρωπολογία, ἡ Ὄρησκειολογία, ἡ Γλωσσολογία, ἡ Ἀνθρωπογεωγραφία, ἡ Δημογραφία, ἡ Κοινωνικὴ Ψυχολογία, ἡ Δημοσιολογία, ἡ Ἀγωγή, ἡ Γραμματολογία κ.ἄ.

12. Δημιουργία εἰς τὸν χῶρον τῶν Κ.Ε. μερίδος ἐπιστημονικῶν κλάδων ἐχόντων ὡς ἀντικείμενον ἐρεύνης τὴν (ψυχολογικὴν) συμπεριφορὰν τῶν ἀτόμων ἐντὸς τῶν κοινωνικῶν ομάδων καὶ λαβόντων τὸν χαρακτηρισμὸν «Ἐπιστῆμαι Συμπεριφορᾶς» (Behaviour Sciences) - Behaviourism (ἰδρυτῆς J. B. Watson, 1913).

III. Θὰ ἦτο ἴσως περιττὸν νὰ ἐξαρθῆ ἡ σημασία καὶ ὁ ρόλος τῶν Κ.Ε. ἐν γένει καὶ μιᾶς ἐκάστης ἐξ αὐτῶν. Ἐν τούτοις, δὲν κρίνομεν ἄσκοπον νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι οὗτος εἶναι σοβαρώτατος, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει τοῦ ἀντικειμένου αὐτῶν. Διότι : Ἡ Ἱστορία ἐπιτρέπει τὴν ἀκριβῆ διερεύνησιν καὶ ἐκτίμησιν τῶν γεγονότων τοῦ παρελθόντος. Ἡ Κοινωνιολογία ἐρευνᾷ τὰς ομάδας καὶ τὰς σχέσεις ἐντὸς αὐτῶν. Ἡ Πολιτικὴ Ἐπιστῆμη, ἀναφέρεται εἰς τὴν σημαντικωτέραν κοινωνικὴν ομάδα, τὸ κράτος. Ἡ Οἰκονομικὴ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν ἐντὸς τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ἡ Νομικὴ ἀναφέρεται εἰς τοὺς κανόνας Δικαίου οἵτινες διέπουν τὰς σχέσεις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ομάδων ἐντὸς τῶν εὐρύτερων συνόλων. Ἡ Ψυχολογία ἐξετάζει τοὺς χαρακτήρας καὶ τὴν συμπεριφορὰν τῶν καθ' ἕκαστα ἀτόμων καὶ ἡ Κοινωνικὴ Ψυχολογία τὰ φαινόμενα τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν κοινοτήτων. Ἡ Παιδαγωγικὴ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀτομικῆς διανοίας. Ἡ Ἀνθρωπολογία μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν φυλῶν καὶ τῶν πολιτισμῶν. Ἡ Λαογραφία ἀσχολεῖται μὲ τὰ ἦθη, ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις τῶν λαῶν. Ἡ Γεωγραφία καὶ εἰδικώτερον ἡ Ἀνθρωπογεωγραφία ἐρευνᾷ τὸ φυσικὸν (ὄργανικὸν καὶ ἀνόργανον) περιβάλλον καὶ τὰς ἐπιδράσεις τοῦ ἐπὶ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ομάδων. Ἡ Στατιστικὴ προσφέρει μεθόδους προσδιορισμοῦ ποσοτικῶν στοιχείων καὶ σχέσεων δι' ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ κλάδους τῶν Κ.Ε. Ἡ Δημοκρατία ἐξετάζει τὰς διαμορφώσεις καὶ τὰς κινήσεις τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ Γλωσσολογία ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἱστορία τῶν λέξεων φωτίζει τὴν ἱστορίαν τῶν θεσμῶν. Ἡ Ἐθνολογία καὶ ἡ Ὄρησκειολογία ρίπτουν φῶς εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐθνῶν, ἐθνοτήτων, θρησκευτικῶν δογμάτων καὶ λατρείων. Ἡ Δημοσιολογία εἰσάγει μεθόδους μετρήσεως, ἐρεύνης καὶ ἐπηρεασμοῦ τῆς κοινῆς γνώμης κ.ο.κ.

IV. Ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διάδοσιν τῶν εἶναι καὶ ἡ παρεχομένη διεθνῶς Παιδεία εἰς τὰς Κ.Ε.

Εἰς ἕκαστος τῶν παρισταμένων Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, τῶν ἐπιδιδόμενων ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ εἰς τὴν θεραπείαν τομέων τῶν Κ.Ε. γνωρίζει ἀσφαλῶς τὴν μορφήν καὶ τὴν ἔκτασιν, τὰς ὁποίας ἐμφανίζει ἡ ἐκπαίδευσις εἰς τὰς Κ.Ε. εἰς τὴν χώραν ἔνθα διαβιοῖ. Ἐνδεχομένως, πολλοὶ ἐξ ὑμῶν γνωρίζετε καὶ τὴν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν.

Θὰ μοὶ ἐπιτραπῆ ὅμως ν' ἀναφέρω ὀλίγα τινὰ ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰς Κ.Ε. ἐν Ἑλλάδι καὶ εἰδικώτερον εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀνωτάτας Σχολάς.

Ἀνώταται Σχολαί, εἰς τὰς ὁποίας κατὰ κύριον λόγον διδάσκονται Κοινωνικαὶ Ἐπιστῆμαι, μὲ τὴν σύγχρονον ἔκτασιν καὶ ἔννοιάν των εἶναι :

- Αί τρεῖς (3) Φιλοσοφικαὶ Σχολαὶ τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν, Θεσσαλονίκης καὶ Ἰωαννίνων.
- Αἱ δύο (2) Νομικαὶ Σχολαὶ τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης μετὰ τὰ τμήματα Νομικόν, Οἰκονομικόν καὶ Δημοσίου Δικαίου καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, ἢ πρώτη καὶ Νομικόν καὶ Οἰκονομικόν ἢ ἕτερα.
- Ἡ Πάντειος Ἀνωτάτη Σχολὴ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, μετὰ δύο τμήματα : Δημοσίας Διοικήσεως καὶ Πολιτικῆς Ἐπιστήμης.
- Ἡ Ἀνωτάτη Σχολὴ Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν μετὰ δύο τμήματα: Οἰκονομικόν καὶ Διοικήσεως Ἐπιχειρήσεων.
- Ἡ Ἀνωτάτη Βιομηχανικὴ Σχολὴ Πειραιῶς μετὰ δύο τμήματα, Οἰκονομικόν καὶ Διοικήσεως Ἐπιχειρήσεων.
- Ἡ Ἀνωτάτη Βιομηχανικὴ Σχολὴ Θεσσαλονίκης, μετὰ δύο τμήματα ὁμοίως, Οἰκονομικόν καὶ Διοικήσεως Ἐπιχειρήσεων.

Ἐὰν συγκεντρώσωμεν κατὰ τομεῖς τ' ἀνωτέρω στοιχεῖα, προκύπτει ὅτι ἐν Ἑλλάδι ὑφίστανται σήμερον, εἰς τὸ πλαίσιον τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως :

- 3 Φιλοσοφικαὶ Σχολαὶ
- 2 Τμήματα Νομικῆς
- 5 Τμήματα Οἰκονομικά
- 3 Τμήματα Διοικήσεως Ἐπιχειρήσεων
- 1 Τμήμα μικτὸν Δημοσίου Δικαίου καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν
- 1 Τμήμα Δημοσίας Διοικήσεως καὶ
- 1 Τμήμα Πολιτικῆς Ἐπιστήμης.

(Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι, Σχολὴ Διοικήσεως Ἐπιχειρήσεων προβλέπεται νὰ λειτουργήσῃ μελλοντικῶς καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Πατρῶν, ἐνῶ δὲν εἶναι εἰσέτι γνωστὸν, ποῖαι Σχολαὶ καὶ τμήματα θὰ συσταθοῦν εἰς τὰ ἰδρυθησόμενα Πανεπιστήμια, Κρήτης καὶ Ἀνατ. Μακεδονίας - Θράκης, τῶν ὁποίων ἡ ἴδρυσις ἔχει ἐξαγγελθῆ διὰ τὴν προσεχῆ τριετίαν).

V. Εἰδικώτερον, ὡς πρὸς τοὺς ἐπὶ μέρος τομεῖς τῶν Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν :

— Ἡ Γενικὴ Ἱστορία διδάσκεται εἰς τὰς Φιλοσοφικὰς Σχολὰς τῶν Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Θεσσαλονίκης καὶ Ἰωαννίνων, μερικῶς εἰς τὰς Θεολογικὰς Σχολὰς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, εἰδικοί δὲ κλάδοι (ὡς ἡ Ἱστορία τοῦ Δικαίου, ἡ Οἰκονομικὴ Ἱστορία, ἡ Πολιτικὴ Ἱστορία, ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία κ.ἄ.) διδάσκονται εἰς ἄλλας Σχολὰς καὶ Τμήματα, ἀναλόγως τοῦ ἀντικειμένου ἑκάστης.

— Δί κ α ι ὶ ν διδάσκεται, κατὰ κύριον λόγον, εἰς τὰ Νομικὰ Τμήματα τῶν δύο Νομικῶν Σχολῶν Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, εἰς τὸ Τμήμα Δημοσίου Δικαίου καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν Πάντειον Ἀνωτάτην Σχολὴν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, συμπληρωματικῶς εἰς τὰ Οἰκονομικὰ Τμήματα τῶν δύο Νομικῶν Σχολῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης καὶ εἰς τὰς ἀνεξαρτήτους Οἰκονο-

μικὰς Σχολὰς, ἤτοι τὴν ΑΣΟΕΕ, τὴν ΑΒΣΠ καὶ τὴν ΑΒΣΘ, στοιχεῖα δὲ Δικαίου διδάσκονται καὶ εἰς ἄλλας Ἀνωτάτας Σχολὰς.

— Ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιστὴμὴ διδάσκεται, κατὰ κύριον λόγον, εἰς τὰ δύο Οἰκονομικὰ Τμήματα τῶν Νομικῶν Σχολῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης εἰς τὰς ἀνεξαρτήτους οἰκονομικὰς Σχολὰς, ἤτοι τὴν ΑΣΟΕΕ, τὴν ΑΒΣΠ καὶ τὴν ΑΒΣΘ (ἐκάστη τῶν ὁποίων διαιρεῖται, ὡς προελέχθη, εἰς δύο τμήματα, Οἰκονομικὸν καὶ Διοικήσεως Ἐπιχειρήσεων), κατὰ σοβαρὸν μέρος εἰς τὴν Πάντειον Α.Σ.Π.Ε., μερικῶς (καὶ μᾶλλον ἐξειδικευμένως) εἰς τὴν Γεωπονοδασολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ τὴν (ἀνεξάρτητον) Ἀνωτάτην Γεωπονικὴν Σχολὴν Ἀθηνῶν, στοιχεῖα δὲ Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης διδάσκονται εἰς τὰ δύο Νομικὰ Τμήματα τῶν Νομικῶν Σχολῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, εἰς τὸ τμήμα Δημ. Δικ. καὶ Πολ. Ἐπιστημῶν τῆς Ν.Σ. τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον καὶ εἰς τὴν Πολυτεχνικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

— Ἡ Πολιτικὴ Ἐπιστὴμὴ διδάσκεται εἰς τὰς Νομικὰς Σχολὰς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν (καὶ εἰδικώτερον εἰς τὸ Τμήμα Δημοσίου Δικαίου καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν) καὶ Θεσσαλονίκης καὶ εἰς τὴν Πάντειον Α.Σ.Π.Ε. (ἰδίᾳ εἰς τὸ Τμήμα Πολιτικῆς Ἐπιστήμης αὐτῆς).

— Ἡ Κοινωνιολογία, ἥτις μέχρι πρό τινας, ἦτο παρημελημένος κλάδος ἐν Ἑλλάδι, διδάσκεται εἰς τὰς δύο Νομικὰς Σχολὰς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, εἰς τὴν Πάντειον Α.Σ.Π.Ε. καὶ εἰς τὰς δύο Ἀνωτάτας Βιομηχανικὰς Σχολὰς Πειραιῶς καὶ Θεσσαλονίκης. Ἡ Χριστιανικὴ Κοινωνιολογία διδάσκεται εἰς τὰς δύο Θεολογικὰς Σχολὰς, τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης.

— Ἡ Στατιστικὴ διδάσκεται εἰς τὰ Οἰκονομικὰ Τμήματα τῶν δύο Νομικῶν Σχολῶν (Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης), εἰς τὴν ΑΣΟΕΕ, εἰς τὴν ΑΒΣΠ καὶ εἰς τὴν ΑΒΣΘ, συστηματικῶς καὶ ὡς προαιρετικὸν μάθημα εἰς τὴν Πάντειον ΑΣΠΕ. Βεβαίως, Μαθηματικὴ Στατιστικὴ διδάσκεται εἰς τὰς Μαθηματικὰς Σχολὰς καὶ τὰς Πολυτεχνικὰς τοιαύτας.

— Ἡ Δημογραφία διδάσκεται εἰς τὴν ΑΣΟΕΕ καὶ εἰς τὰς Ἀνωτάτας Βιομηχανικὰς Σχολὰς Πειραιῶς καὶ Θεσσαλονίκης.

— Ἡ Ψυχολογία καὶ ἡ Παιδαγωγικὴ διδάσκονται εἰς τὰς Φιλοσοφικὰς Σχολὰς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν, Θεσσαλονίκης καὶ Ἰωαννίνων, ἢ Παιδαγωγικὴ δέ, διδάσκεται καὶ εἰς ἄλλας Σχολὰς ἐξ ὧν προέρχονται ἐπιστήμονες προοριζόμενοι διὰ τὴν Μέσην Ἐκπαίδευσιν, ὡς αἱ Φυσικομαθηματικαὶ καὶ αἱ Θεολογικαὶ Σχολαί. Ἡ Πολ. Ψυχολογία διδάσκεται εἰς τὸ Τμ. Πολ. Ἐπιστήμης τῆς ΠΑΣΠΕ.

— Ἡ Λογογραφία διδάσκεται εἰς τὰς τρεῖς Φιλοσοφικὰς Σχολὰς, Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν, Θεσσαλονίκης καὶ Ἰωαννίνων.

— Ἡ Γλωσσολογία, ὁμοίως.

— Ἡ Ὄρησκειολογία εἰς τὰς Θεολογικὰς Σχολὰς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης.

Ουδόλως ἢ λίαν περιορισμένως διδάσκονται εἰς τὰς ἐν Ἑλλάδι Ἀνωτάτας Σχολάς, ἢ Ἐθνολογία, ἢ Ἐθνογραφία, ἢ Κοινωνικὴ Ψυχολογία, ἢ Ἀνθρωπολογία (ὡς ἱστορία φυλῶν καὶ πολιτισμῶν), ἢ Ἀνθρωπογεωγραφία καὶ ὁ νεωστὶ ἀναπτυσσόμενος κλάδος τῆς Δημοσιολογίας.

VI. Προκειμένου νὰ σχηματίσῃτε κατὰ τὸ δυνατόν σαφεστέραν εἰκόνα περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰς Κοινωνικὰς Ἐπιστήμας εἰς τὰς Ἀνωτάτας Σχολάς τῆς πατρίδος μας, παραθέτω κατωτέρω ὀρισμένα ἀριθμητικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα μοῦ διέθεσεν εὐγενῶς ἡ Ἐθνικὴ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἑλλάδος.

Οὕτω :

Κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1971 - 72, ἐφοίτων εἰς τὰς Σχολάς Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως τῆς Ἑλλάδος συνολικῶς 74.336 φοιτηταί.

Ἐξ αὐτῶν ἐφοίτων : α) εἰς Φιλοσοφικὰς Σχολάς ὡς ἐξῆς :

1)	Εἰς τὴν Φιλοσ. Σχολ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (σύν.ἀπάντων τῶν τμ.)	3.918
2)	» » » » Πανεπιστημίου Θεσσαλ. (» » » »)	1.129
3)	» » » » Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων (» » » »)	1.677
	Σύνολον Φιλοσ. Σχολῶν	<u>6.724</u>

β) Εἰς Νομικὰς Σχολὰς ὡς ἐξῆς :

1)	Εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (μετὰ τῶν τμημάτων Νομικῆς καὶ πρώην Πολιτ. καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν) νῦν δὲ Οἰκ. καὶ Δημ. Δικ. καὶ Π.Ε.	5.829
2)	» » » » » Θεσσαλονίκης (μετὰ τῶν τμημάτων Νομικοῦ καὶ πρώην ΟΠΕ καὶ νῦν Νομικοῦ καὶ Οἰκονομικοῦ)	6.582
γ)	Εἰς τὴν (ἀνεξ.) Πάντειον ΑΣΠΕ	6.712
δ)	Εἰς τὴν (») ΑΣΟΕΕ	5.380
ε)	Εἰς τὴν (») Α.Β.Σ. Πειραιῶς	4.646
στ)	Εἰς τὴν (») ΑΒΣΘ	1.951

Σύνολον Νομικῶν καὶ Οἰκον. Σχολῶν 30.500

Γεν. Σύνολον μετὰ Φιλοσοφικῶν Σχολῶν 37.224

Ποσοστὰ φοιτῶντων εἰς Ἀνωτάτας Σχολὰς θεραπευούσας τὰς Κοινωνικὰς Ἐπιστήμας ἐπὶ τοῦ συνόλου φοιτῶντων εἰς τὴν Ἀνωτάτην Ἐκπαίδευσιν.

—ἀνευ τῶν Φιλοσοφικῶν Σχολῶν 41,03%

—μετὰ τῶν Φιλοσοφικῶν Σχολῶν 50,07%.

VII. Θα ἐπεθύμουν νὰ σημειώσω ἐν τέλει, ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐγένετο νέα διαίρεσις τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν εἰς τμήματα, ἀνταποκρινομένη εἰς τὰς συγχρόνους καὶ μελλοντικὰς ἀνάγκας, ὅτι ἐπετεύχθη ἐκσυγχρονισμὸς τῶν προγραμμάτων διδασκαλίας αὐτῶν, ὅτι ἐκαλύφθησαν πολλὰ κενὰ εἰς ἀνώτερον διδακτικὸν προσωπικόν, καὶ ὅτι μελετᾶται ἡ ἴδρυσις τμημάτων μεταπτυχιακῶν σπουδῶν καὶ ἡ ἀναθεώρησις τῆς διαδικασίας ἀπονομῆς διδακτορικῶν διπλωμάτων.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν ἐξέλιξιν εἰς τὴν Ἀνωτάτην Ἐκπαίδευσιν γενικῶς ἐν Ἑλλάδι (φυσικῶ δὲ τῷ λόγῳ ἐξέλιξιν καὶ εἰς τὴν Ἀνωτάτην Ἐκπαίδευσιν εἰς τὰς Κοινωνικὰς Ἐπιστήμας), ἥτις συμπορεύεται πρὸς τὴν εὐρυτέραν οἰκονομικὴν, κοινωνικὴν καὶ πολιτιστικὴν ἀνάπτυξιν, τὴν ὁποίαν ἐμφανίζει ἡ πατρίς μας, πρὸς μεγάλην ἀσφαλῶς ἱκανοποίησιν ὅλων τῶν τέκνων της, ἀνεξαρτήτως ἂν ταῦτα ζοῦν ἐντὸς αὐτῆς ἢ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὴν ξένην.